

2004–2011 zanotowano kolejne trzy przypadki jego gniazdowania, a w samym roku 2011 dwa lęgi, które zakończyły się wyprowadzeniem młodych (Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2009, 2012).

Fot. 1 i 2. Gniazdo i pisklęta szcudłaka *Himantopus himantopus* stwierdzone pod Bykowem (pow. wrocławski, woj. dolnośląskie) w roku 2011 (fot. G. Orłowski, K. Rybak)

Photo 1 and 2. Nest and chicks of the Black-winged Stilt at Byków, Lower Silesia

Literatura

- Kuźniak S., Lorek G., Lewandowski M. 1997. Występowanie szcudłaka *Himantopus himantopus* w Polsce. *Notatki orn.* 38: 131–139.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2009. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2008. *Notatki orn.* 50: 111–142.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2012. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2011. *Ornis pol.* 53: 105–140.

Pierwsze stwierdzenie lęgu szcudłaka *Himantopus himantopus* w Dolinie Górnej Wisły

First breeding record of Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* in Upper Vistula River Valley

Bartosz Smyk¹, Katarzyna Paciora², Marcin Karetta³, Damian Wiehle⁴

¹ ul. Jesienna 17, 53-017 Wrocław, e-mail: bartosmyk@eko.org.pl

² ul. Łużycka 101a, 30-693 Kraków, e-mail: katarzyna.paciora@gmail.com

³ Górnośląskie Koło Ornitologiczne, pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom, e-mail: marcin@karetta.pl

⁴ ul. Kamedulska 26, 30-252 Kraków, email: d.wiehle@poczta.fm

Abstract. In May and June, 2012 breeding pair of Black-winged Stilt was spotted in fish ponds in Stawy Monowskie (Oświęcim commune, Małopolskie voivodship). On 19.05.2012 hatching female was observed. On subsequent days were noticed clutch with 3 eggs, then traces showing that hatching was successful. No attendance of chicks and also parents behavior have indicated probable breeding failure after hatching. It is first record of breeding Black-winged Stilt in area of Upper Vistula Valley and second for Małopolska region. In adjacent Silesia region 2 breeding were recorded and 15 together in whole Poland until end of 2012.

Key words: Black-winged Stilt, *Himantopus himantopus*, first breeding, Upper Vistula River Valley, Southern Poland

Słowa kluczowe: szczudłak, *Himantopus himantopus*, pierwszy lęg, Dolina Górnej Wisły, południowa Polska

Główne lęgowiska szczudłaka w Europie leżą w krajach śródziemnomorskich, od Portugalii do Grecji (Bauer i in. 2005, Kuźniak 2007). W naszym kraju jego gniazdowanie ma charakter efemeryczny, a do końca roku 2011 odnotowano łącznie 12 lęgów tego gatunku, nie licząc niepewnych doniesień z XIX wieku (Tomiałojć i Stawarczyk 2003, Orłowski i Drazny 2012).

W roku 2012 parę szczudłaków na terenie kompleksu stawów rybnych w miejscowości Stawy Monowskie (gm. Oświęcim) obserwowano 08.05.2012 (M. Dyduch, W. Piecha i niezależnie K. Paciora), bez oznak lęgowości. Dopiero w dniu 19.05.2012 na stawie Marszałek w luźnej kolonii śmieszek *Chroicocephalus ridibundus* stwierdzono wysiadującą samicę (B. Smyk, K. Paciora). Pozycja samicy, siedzącej z charakterystycznie wygiętymi nogami, wskazywała na obecność gniazda i wysiadywanie jaj (fot. 1). Po wykonaniu zdjęć obu ptaków z pary opuszczono miejsce obserwacji, aby ich nie niepokoić. W następnych dniach na gnieździe obserwowano również wysiadującego samca (J., M. i K. Paciora) oraz samicę żerującą w pobliżu. W dniu 23.05.2012 odszukano gniazdo ze zniesieniem 3 jaj (M. Karetta, fot. 2). Umiejscowione było w łanie odradzającego się trzcinowiska o dość wyraźnie kępkowym rozmieszczeniu poszczególnych roślin i otoczone było płytką wodą. Niski stan lustra wody był wynikiem nieużytkowania rybackiego opisywanego stawu od wiosny roku 2012. Gniazdo nie odbiegało swoją budową oraz kształtem od gniazd opisanych w literaturze (np. Černý i in. 1959, Harrison i Castell 1998, Bauer i in. 2005).

Miało kształt niewysokiej platformy (5–6 cm), o średnicy 19–21 cm, posadowionej na dnie stawu. Zbudowane było ze źdźbeł suchych traw zabrudzonych błotem (fot. 2). Data klucia przypadła prawdopodobnie na 08.06.2012, bowiem tuż przed zmrokiem stwierdzono w tym dniu na gnieździe wysiadującą jeszcze samicę, zaś następnego dnia o tej samej porze gniazdo było już puste (obserwacja z grobli – D. Wiehle). Gdy zauważono puste gniazdo, podjęto decyzję o jego sprawdzeniu i dokonaniu niezbędnych pomiarów wraz z dokumentacją fotograficzną. Podczas tej wizji w odległości ok. 2,5 m od gniazda (na dnie kanału odwadniającego dno stawu) znaleziono skorupę jaja szczudłaka, o cechach świadczących o naturalnym kluciu (fot. 3), zaś w pobliżu zaniepokojoną parę. Piskląt nie widziano. W późniejszym okresie (do 12.06.2012) dorosłe szczudłaki były obserwowane wielokrotnie, jednak nie wykazywały objawów zaniepokojenia (K. Paciora i in.). Mimo odnalezienia śladów pomyślnego klucia, prawdopodobnie pisklęta nie przeżyły pierwszych dni, bądź pierwszej doby z powodu zmiany warunków pogodowych (2-tygodniowe opady deszczu). Zarówno w

Fot. 1. Samica szczudłaka *Himantopus himantopus* na gnieździe, Stawy Monowskie, czerwiec 2012 (fot. D. Wiehle)

Photo 1. The female Black-winged Stilt on nest, Stawy Monowskie, june 2012

okresie wysiadywania, a także później obserwowane z grobli stawu ptaki dorosłe nie wykazywały objawów zaniepokojenia, co istotnie różniło się od zachowania zaobserwowanego u pary lęgowej pod Wrocławiem w roku 2011 (Orłowski i Drazny 2012). Informacja o lokalizacji lęgu szczudłaków na stawach ziemi oświęcimsko-zatorskiej była objęta tajemnicą, także w stosunku do ornitologów odwiedzających ten region doliny Górnej Wisły.

Opisany przypadek jest pierwszym stwierdzeniem gniazdowania szczudłaka na obszarze mezoregionu Dolina Górnej Wisły wchodzącej w skład Kotliny Oświęcimskiej (Kondracki 2011). Równocześnie lęg na stawach rybnych w miejscowości Stawy Monowskie jest drugim lęgiem dla Małopolski, po stwierdzeniu w roku 2000 pary z młodymi w Siedliskach pod Przemyślem (Tomiałojć i Stawarczyk 2003). Na Śląsku gniazdujące szczudłaki odnotowano dwukrotnie: w roku 1996 nad dolną Baryczą oraz w roku 2011 koło Bykowa w pow. wrocławskim (Kuźniak i in. 1997, Orłowski i Drazny 2012). Pierwszy lęg szczudłaka w dolinie Górnej Wisły poprzedziło 15 stwierdzeń w latach wcześniejszych 1–3 niełgowych osobników zarówno w małopolskiej jak i śląskiej części mezoregionu (Wasilewski 1973; Tomiałojć 1990; Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2000, 2001, 2002, 2004, 2011, 2012, Wiehle i in. 2002). W roku 2012 szczudłaki zaobserwowano w wielu miejscach w Polsce. Oprócz stwierdzenia opisanego w niniejszym doniesieniu, lęgi pojedynczych par odnotowano również w

Fot. 2. Gniazdo szczydlaka *Himantopus himantopus* z pełnym zniesieniem, maj 2012
(fot. M. Karetta)

Photo 2. The Black-winged Stilt nest with full clutch, May 2012.

Fot. 3. Skorupa jaja szczydlaka *Himantopus himantopus* ze śladami naturalnego klucia, czerwiec 2012 (fot. D. Wiehle)

Photo 3. The Black-winged Stilt eggshell with marks of natural hatching, June 2012

Wielkopolsce i na Podlasiu, zaś do końca roku 2012 Komisja Faunistyczna SO PTZool pozytywnie zweryfikowała 32 zgłoszenia dotyczące obserwacji tego gatunku (http://www.komisjafaunistyczna.pl/kf-pl/kfw_p5_orzeczenia.htm). Z pewnością część stwierdzeń dotyczy tych samych osobników obserwowanych przez różnych obserwatorów.

Literatura

- Bauer H-G., Bezzel E., Fiedler W. 2005. Das Kompendium der Vögel Mitteleuropas. Alles über Biologie, Gefährdung und Schutz. 2. vollst. überarb. Aufl. Bd. 1–3. AULA-Verlag, Wiebelsheim.
- Bauer H-G., Bezzel E., Fiedler W. 2005. Das Kompendium der Vögel Mitteleuropas. Alles über Biologie, Gefährdung und Schutz. 2. vollst. überarb. Aufl. Bd. 1–3. AULA-Verlag, Wiebelsheim.
- Černý W., Folk Č., Konopka J. 1959. Hnízdění píslí čáponohé (*Himantopus himantopus*) v Československu. *Sylvia* 16: 149–160.
- Harrison C. J. O., Castell P. 1998. Bird nests, eggs and nestlings of Britain and Europe with North Africa and the Middle East. HarperCollins Publishers, London–Milan.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2000. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1998. *Notatki orn.* 41: 29–53.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2001. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2000. *Notatki orn.* 42: 193–214.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2002. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2001. *Notatki orn.* 43: 177–195.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2004. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2003. *Notatki orn.* 45: 169–194.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2011. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2010. *Ornis pol.* 53: 117–149.
- Komisja Faunistyczna SO PTZool. 2012. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2011. *Ornis pol.* 53: 105–140.
- Kondracki J. 2011. Geografia regionalne Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa.
- Kuźniak 2007. Szczudlak *Himantopus himantopus*. [W:] Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (Red.) Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań: 184–185.
- Kuźniak S., Lorek G., Lewandowski M. 1997. Występowanie szczudłaka *Himantopus himantopus* w Polsce. *Notatki orn.* 38: 131–139.
- Orłowski G., Drazny T. 2012. Pierwszy udany lęg szczudłaka *Himantopus himantopus* na Śląsku. *Ptaki Śląska* 19: 107–109.
- Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.
- Wasilewski J. 1973. Awifauna okolic Zatora ze szczególnym uwzględnieniem liczebności ptaków wodnych. *Acta zool. cracov.* 18: 475–528.
- Wiehle D., Wilk T., Faber M., Betleja J., Malczyk P. 2002. Awifauna doliny górnej Wisły. Cz. 1: Ptaki Ziemi Oświęcimsko-Zatorskiej. *Notatki orn.* 43: 227–253.